

Baka István

ELVESZÍTETT-ELNYERT ÉLETEK

Beszélgetés Baka Istvánnal

— Az évadot beharangozó műsorfüzetben írtad a következőket: „A nyolcvanas évek elején, amikor már kitetszett, hogy élőhalottak által irányított, haldokló világban élünk, legalábbis itt, Európa keleti felén, elhatároztam, hogy a nagy obskurus elődök példáját követve én is írok egy vámpírhistóriát.” De mi határozza meg a műfajt? Mi dönti el azt, hogy egy bizonyos témából vers születik, egy másiktól pedig dráma?

— A korinthuszi menyasszony eredetileg egy kisregény betétnovellája volt. Miután ez megszületett, elhatároztam, hogy ebből írom meg életem második drámáját. Mindig volt egy álmom a színpadról. Ez még kamaszkorom amatőr színházi élményeiből eredeztethető. Amikor ezt a darabot írtam, akkor is egy régi emlék, a kicsi szekszárdi dobozszínház lebegett előttem. Végül is a mű másként, stúdiószínházi körülmények között fog megvalósulni, de ez nem baj.

— A kérdés viszont kérdés marad: az adott téma követelte ki a színpadi formát vagy egyszerűen külső ösztökélésre írtál darabot?

— Az utóbbi kizárható, sőt első próbálkozásom – egy misztériumjáték-szerű költői színjáték, a *Völgy felett lebegő lány* – máig sem került színpadra. Annak idején, amikor prózaíráásra adtam a fejemet, elhatároztam: nem költői, hanem cselekményes prózát fogok írni. És miközben négy-öt év alatt elkészült néhány hosszabb elbeszélésem, észrevettem, hogy ezekben igen sok a dialógus és ezek talán nem is olyan rosszak. Mintha lenne valami érzékem ahhoz, hogy embereket beszéltessek. Furcsa ellentmondás egyébként, hogy miközben a hétköznapi életben alkalmatlan vagyok a vitára, a konfliktusra, írás közben képes vagyok egymással szemben álló nézeteket ütköztetni. A korinthuszi menyasszonyról szóló betétnovellában minden adott volt egy hagyományos színjátékhoz: kevés szereplő, a tér és az idő egysége... Kihívás lett ez számomra, sikerül-e most egy előadható darabot írni.

— A végeredményt ismerve azt gyanítom, hogy itt – a prózával szemben – nem akartad kerülni a költőiséget.

— „Költői”, prózán a szóképek túltengését, egyfajta ornamentális stílust értek. Ehhez tartottam magamat a dráma írásakor is: az igaz, hogy stilizált, század eleji nyelven beszélnek a szereplők, de a szerelmi jelenetek kivételével sehol nem használtam szóképeket. A vers lényege számomra a metafora, a próza lényege a cselekmény. Az utóbbiban akkor sem használhatok metaforát, ha egy tájat írok le. Ez vonatkozik a színpadra is: a szereplőt, az itt és most létező személyt kell látnom, nem pedig azt, amiről beszél.

— Maradjunk még a műfaj kérdésénél. Tudomásom szerint elégedetlen voltál a műsortervet hirdető plakáton használt megjelöléssel: „szerelme, politikai horror”. Te minek tartod *A korinthuszi menyasszonyt*?

— Szomorújátéknak. Ezzel egyben utalni tudok a darab szándékoltan archaizáló stílusára is. De nem-

csak a nyelv és a környezet archaikus, hanem azok a szenvedélyek is, amik ezekben az emberekben élnek. Nem a felszínen élnek az életet, mint mi általában.

— Drámád két alapeleme a szerelem és a politika. Hétköznapijaink felől nézve az utóbbi kelendő manapság. Te melyikre helyezed a hangsúlyt?

— A hangsúly az emberi magatartásokon van. Ezek mindig konkrét élethelyzetekhez, többnyire veszélyhelyzetekhez kapcsolódnak. Ezek a helyzetek mindig egy politikai színezetű háttér előtt születnek, de számomra nem ez a háttér a meghatározó. Már 1986-ban – amikor a darabot írtam – sem volt az. Az az igazság, hogy az erotomániámat akartam kiírni magamból. Régóta úgy érzem, hogy életünk legfontosabb mozgatója az erotika, ami minden körülmények között értelmet ad az ember életének. Romantikus megközelítésben a lelki szerelem emeli magához a testi szerelmet. Én azt gondolom, hogy ez fordítva van: minden a testből származik. A testi szerelem teszi az ember lelkét is naggyá. Ez az életben a legfontosabb. Olyan fontos, hogy – a drámámban megjelenő metafora szerint – az egyik szereplő még a halálból is visszatér, hogy megismerje azt.

— Nem szoktunk ilyen nyíltan fogalmazni. A testiséget lelki köntösbe szoktuk öltöztetni. Magyarul: testre gondolunk, de a lélekről beszélünk.

— Ez természetesen hazug magatartás. Erről is szól a darab. És szól a legnagyobb bűnről: a gyávaságról. De a két férfi szereplőm, a gyáva diák – darabbeli nevén a Vendég – és a kegyetlen százados is akkor válik esendő emberré, amikor a testi szerelem önmaguk fölé emeli őket. Az egyetlen szereplő, aki nem nyerhet feloldozást, az a Kamasz. Ő mindvégig kíméletlen tud maradni, mert még nem érti a felnőttek szenvedélyeit.

— A darab egy konkrétan meg nem nevezett forradalom után játszódik. Találkozunk a Vendéggel, aki részt vett ebben, de elárulta társait és most menekül, és találkozunk a Századossal, aki az ellenforradalom, a terror kiszolgálója. Ők tehát a túlélés – igaz, különböző – útjait választják.

— A Századost, a hóhért nem nevezném túlélőnek.

— A Vendég viszont – minthogy gyáva – alkalmas a túlélésre. A végzetes szerelmet is túl fogja élni?

— Ezt nem tudom. Nyitva hagyom a darab végét. Bár a Diák mondata – „egy koporsóba akarok feködni veled” – azt jelzi, hogy végül kész vállalni a halált. Elveszíti az életét, hogy megnyerje azt. Visszatérve egy korábbi kérdéshez: a darab hangsúlyait megváltoztatta közben az eltelt idő is. 1986 óta alapvető változások történtek az országban. Rendszerváltás zajlik – mégpedig véráldozat nélkül. Ha romániai módon történtek volna a változások, a darab jóval politikusabb színeket kapna. Így viszont inkább azzal a kérdéssel szembesít: milyen emberek vagyunk? Hogyan viselkedünk a változások közben? Hogyan viselkedik a hősem, a Vendég, akit te túlélőnek nevezted, és aki, akárhogy is csűröm-csavarom a dolgot: sokmindenben én vagyok. És mintha az derülne ki, hogy nem tudunk felnőni a változásokhoz. Azt hiszem, erről kell most beszélni. Hangsúlyozom azonban, hogy ez az én olvasatom. Mi most az előadás születése előtt beszélgetünk, a néző viszont a bemutató után olvassa ezeket a sorokat. Nem biztos, hogy a színpadon azok a hangsúlyok érvényesülnek, amiket én kiemelek. A rendező és a színészek kezében a szöveg már önálló életet él – de ez így természetes. Az olvasópróbán nagyon félttem attól, hogy a színészek kinevetik ezt a szöveget. Nem ez történt, sőt, nagyon jól tudtunk beszélgetni róla. De ezen a ponton nekem meg kell állni. Azzal, hogy megírtam és megjelentettem a darabot, el is veszítettem fölötte a tulajdonjogomat. Az most már éli a maga életét. Ha éli. Meglátjuk.

Rózsa Pál

Rózsa Pál Szombathelyen született 1946-ban. Vegyészmérnök diplomával rendelkező, jelenleg szabad foglalkozású zeneszerző.

Gyermekkorában hegedülni tanult, de már akkoriban feljegyezte zenei gondolatait. Zeneszerzést tanulmányait felhőtt fejjel végezte, Szokolay Sándor és Durkó Zsolt irányításával, magánúton. A tanárok hatása kezdetben erősebben érvényesült, az utóbbi években olyan zenét komponál, amely több harmóniai, ritmikai, melodikus „fogódzó” ad a hallgatónak. Nincsenek „kivételezett” műfajai, szinte minden apparátusra, minden műfajban komponál, s eddig tíz nemzetközi díjnyertes kompozícióval mondhat magáénak. Ezek között is található szólódarab, nagyzenekari mű, kamaramű (vonósnégyes, zongoras trió stb.), valamint opera és oratórium: Kürtre és két hangszerre szánt Introductio capriccio című kompozíciója megjelent Hungaroton hanglemezen (SLPX 12946). Műveiből rádiófelvétel készült. Kottáit magyar, amerikai és olasz kiadók nyomtatták ki.

B. L.

(Szózat, 2016)